

Notitie

Opdrachtgever: R. Overgoor, Gemeente Zoetermeer
Auteur: G. Bakker
Betreft: Inventarisatie en advisering
beschermde natuurwaarden Plas van Poot
& Van Tuylpark
Projectnummer: 1855
Datum: 30 juli 2018
Status: DEFINITIEF

Bureau Stadsnatuur

bezoekadres:
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345
3015 AA Rotterdam
telefoon: 010 – 266 04 70
e-mail: info@bureaustadsnatuur.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

Inleiding

Op verzoek van de Gemeente Zoetermeer heeft Bureau Stadsnatuur onderzoek uitgevoerd naar een aantal natuurwaarden in een gebied aan de oostkant van Zoetermeer. Het gaat om het bedrijven- en onderwijslocatie Dutch Innovation Park, de Plas van Poot en het Van Tuylpark, aan de zuidkant begrensd door de A12, aan de noordkant door de Australiëweg, aan de westkant begrensd door de Oostweg en aan de oostkant begrensd door de Randstadrail en bedrijventuinen Prisma en Bleizo. Een quick scan met informatie over potenties en reeds vastgestelde natuurwaarden is te vinden in Bakker (2018). In deze notitie wordt ingegaan op een drietal aspecten die aandacht behoeven in het licht van voorgenomen ruimtelijke plannen van de gemeente:

1. Het schiereiland in de Plas van Poot.
2. Jaarrond beschermde nesten van (roof)vogels in het Van Tuylpark
3. Gebruik van het Van Tuylpark en Plas van Poot als beschermd leefgebied door vleermuizen.

Figuur 1. Overzicht onderzoeksgebied Van Tuylpark en Plas van Poot (rood omlijnd) en Schiereiland (geel omcirkeld).

Schiereiland Plas van Poot

Gemeente Zoetermeer heeft aangegeven een schiereiland aan de zuidkant van de Plas van Poot open te willen stellen voor publiek. De Plas van Poot ligt thans als een ontoegankelijke plas, slecht zichtbaar voor publiek, ingeklemd tussen het Dutch Innovation Park en het Van Tuylpark. Op het schiereiland bevindt zich een kolonie Aalscholvers en Blauwe reigers. De vraag vanuit de gemeente is of er mitigerende maatregelen

kunnen worden getroffen om openstelling mogelijk te maken zonder dat de staat van instandhouding van genoemde vogelsoorten hieronder te lijden heeft. Zaken die in dit verband aan de orde komen zijn afstand van paden en meubilair ten opzichte van nesten en mogelijke restricties ten aanzien van de periode van aanleg en openstelling/betreding in de broedperiode. Voorts wordt aangegeven hoe de aanleg op een natuurvriendelijke manier kan plaatsvinden zodat aanwezige (overige) natuurwaarden worden ontzien.

Jaarrond beschermde nesten van (roof)vogels in het Van Tuylpark

In het Van Tuylpark broedt een groot aantal vogels. Van enkele soorten genieten de nesten en vaste rustplaatsen een jaarronde bescherming. Uit de eerder verrichte quick scan (Bakker 2018) komt naar voren dat het Van Tuylpark eerder gebruikt is –en potentie heeft als broedgebied voor roofvogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Het gaat daarbij om de soorten Buizerd *Buteo buteo*, Sperwer *Accipiter nisus*, Boomvalk *Falco subbuteo* en Ransuil *Asio otus*. In de periode mei-juni 2018 is onderzoek gedaan naar het voorkomen van nesten van deze soorten in het Van Tuylpark.

Gebiedsfunctionaliteit voor vleermuizen

Het Van Tuylpark en de daarin aanwezige waterpartijen (Plas van Poot en IJsbach) vormen op basis van oudere inventarisatiegegevens een essentieel foerageergebied voor vleermuizen waarvoor bij mogelijk versturende activiteiten een ontheffing nodig is. Een ontheffing kan alleen worden verkregen op basis van actueel onderzoek dat conform specifieke richtlijnen is uitgevoerd. Omdat bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen in het Van Tuylpark pas op de langere termijn gaan spelen wordt in deze notitie beschreven hoe een vleermuisonderzoek zou kunnen worden opgezet.

Methodiek

Een ecooloog van Bureau Stadsnatuur heeft het gebied op vier verschillende data in het voorjaar van 2018 bezocht. Daarbij is geconstateerd of er nog steeds sprake was van bezette nesten van Aalscholver en Blauwe reiger op het schiereiland in de Plas van Poot en is het gehele van Tuylpark geïnventariseerd op nesten van de in de inleiding genoemde boombroedende roofvogelsoorten en Ransuil.

25 april 2018 – Inventarisatie roofvogelnesten

31 mei 2018 – Inventarisatie roofvogelnesten

11 juni 2018 – Interview omwonenden, bezoek Schiereiland per boot en inventarisatie roofvogelnesten.

26 juni 2018 – Inventarisatie roofvogelnesten

28 juni 2018 – Inventarisatie Ransuil

Het schiereiland in de Plas van Poot is per roeiboot bezocht en betreden op 11 juni 2018. Daarbij kon de locatie in zijn geheel worden bekeken en is specifiek gelet op het gedrag van de aanwezige Aalscholvers en Blauwe reigers in reactie op aanwezigheid van personen. Tevens is gekeken of er manieren zijn om zicht op de plas en de vogels te realiseren op een alternatieve manier.

Resultaten

Schiereiland Plas van Poot

Situatieschets en relevantie

In de Plas van Poot bevinden zich broedkolonies van Aalscholver en Blauwe reiger; de nesten bevinden zich op het schiereiland aan de zuidkant (witte lijn figuur 2), de oever ten westen daarvan en de eilanden in de plas.

De Plas van Poot heeft een essentiële functie als broedlocatie voor de Aalscholver in Zoetermeer. Met 21 nesten broedde in 2017 een significant deel van de populatie (van 36 nesten in de hele plas in 2017) op de landtong aan de zuidoever. Het betreft tevens de enige broedlocatie van deze soort in de gemeente

Zoetermeer. De meest nabije kolonies bevinden zich in de Gelderswoudse Plas net ten noorden van Zoetermeer, het Koornmolengat te Zevenhuizen en de Akerdijkse Plassen te Pijnacker.

De Plas van Poot heeft met 19 nesten in 2017 tevens een essentiële functie als broedlocatie voor de Blauwe reiger in Zoetermeer. Drie van de 19 nesten bevonden zich op de landtong. Overige Zoetermeerse reigerkolonies bevinden zich in de Gelderswoudse Plas en het Westerpark.

Figuur 2. Broedlocaties en aantallen nesten van Aalscholver *Phalacrocorax carbo* (rode stip) en Blauwe reiger *Ardea cinerea* (geel blokje) in 2017 en schiereiland (witte lijn).

Verstoringsgevoeligheid van aanwezige broedvogels

Bij betreding van het schiereiland op 11 juni 2018 waren nog altijd bezette nesten van zowel Aalscholver als Blauwe reiger aanwezig (Figuur 3); ondanks het vele loof konden meer dan 15 nesten van Aalscholver worden waargenomen. Nesten van Aalscholver bevonden zich rond de gehele kop van het eiland, maar ook aan de zuidoostzijde. Alleen ter hoogte van de basis van de rij Italiaanse populieren op de westelijke oever bevonden zich geen nesten. Nesten van Blauwe reiger bevonden zich in de bomen aan de zuidoostoever. Bij betreding van het eiland was direct sprake van grote paniek onder aanwezige vogels; Aalscholvernesten, veelal voorzien van vliegvlugge juvenielen en adulte vogels, werden direct verlaten. Een merendeel van de aanwezige nesten bevindt zich laag, op enkele meters boven het wateroppervlak, en niet hoog in boomkronen, in tegenstelling tot in andere kolonies. Het gevolg is dat men bij het betreden van het eiland vrijwel direct oog in oog staat met de aanwezige Aalscholvers. Wanneer men bijvoorbeeld 30m het schiereiland op loopt, tot halverwege, bevindt men zich altijd op minder dan 12m van een nabij Aalscholvernest.

Het schiereiland betreden zonder onrust te veroorzaken in de tijd dat de kolonie bezet is, is gelet op de korte afstand tot de aanwezige vogels, onmogelijk (tenzij er een tunnel met een schuilhut wordt gerealiseerd).

Mogelijkheden om doorzicht op de plas te creëren

Het schiereiland is alleen op de uiterste punt boomloos met een smalle doorkijk op het water (Figuur 6); op de overige plaatsen benemen Wilgen en Populieren het zicht rondom (Figuur 4 & 5). Aangezien de Wilgen een grote, over het water hangende kroon hebben, zou alleen verwijdering ervan kunnen leiden tot een beter zicht op het water van de plas. Gelet op de functionaliteit als nestboom voor Aalscholver en Blauwe reiger is dit geen mogelijkheid.

Centrale deel van het schiereiland

De centrale 'as' over een lengte van circa 60m van het schiereiland is boomloos en overwegend begroeid met Grote brandnetel *Urtica dioica* en Gewone braam *Rubus fruticosus*. Dit deel heeft geen functie die zich in ecologisch opzicht in bijzondere mate van de omgeving onderscheidt.

Figuur 3. Bezette nesten van Aalscholver in schuin over het water groeiende Wilg op de noordoostelijke punt. NB. De bladeren boven het water zijn afgevreten door Grauwe ganzen *Anser anser*.

Figuur 4. Bezette nest van Aalscholver langs de westoever, direct achter de rij Italiaanse Populieren.

Figuur 5. Overzicht van noord naar zuid gezien; rechts rij Italiaanse Populieren met direct erachter Wilgen die worden gebruikt als nestbomen door Aalscholver.

Figuur 6. Zicht op de kop van het schiereiland: linksvoor op de kop een Wilg die wordt gebruikt als nestboom door Aalscholver.

Jaarrond beschermde nesten van (roof)vogels in het Van Tuylpark

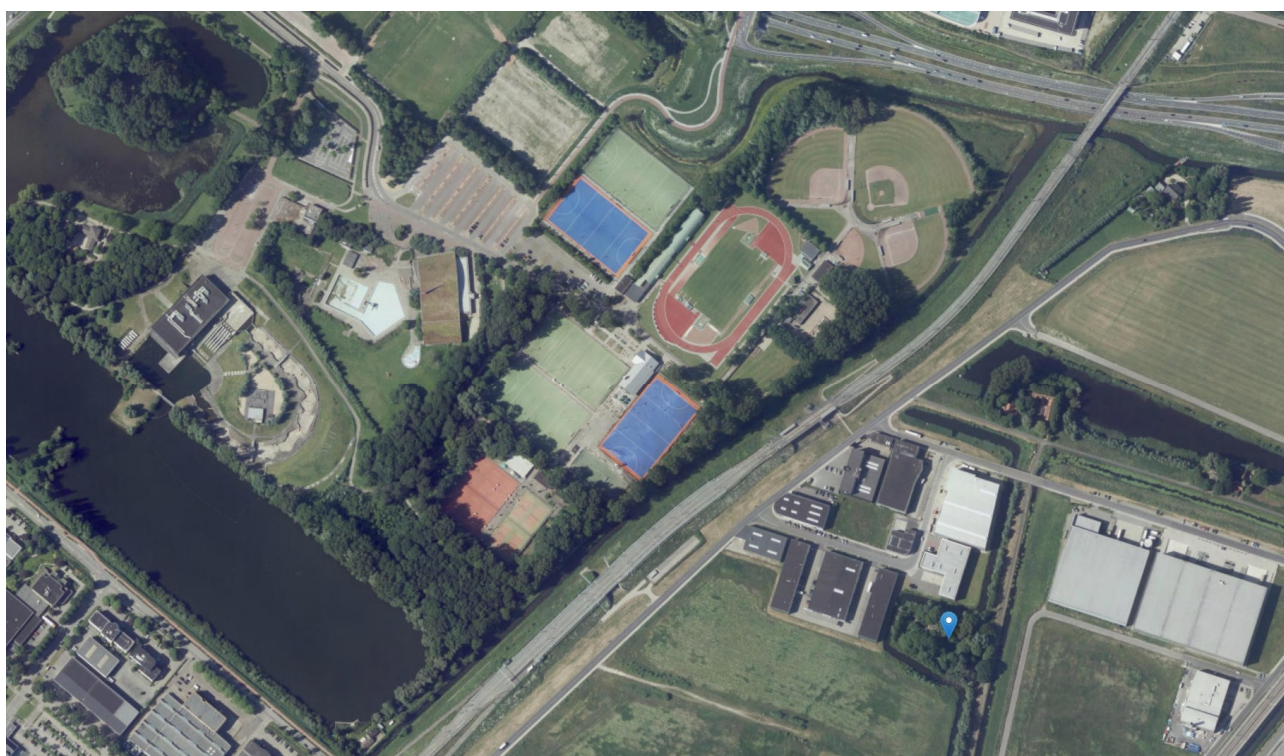
In het Van Tuylpark werd in 2011 een broedgeval van Sperwer vastgesteld (Bakker 2011). Daarnaast is er melding gemaakt van een territorium van Buizerd (www.waarneming.nl).

Tijdens het bezoek op 25 april 2018 was een territoriale Buizerd aanwezig aan de uiterste noordoostkant van het plangebied, in de bosschage rond de sportvelden alhier. Op 11 juni 2018 werd wederom territoriaal gedrag van Buizerd waargenomen, boven de sportvelden aan de noordoostkant van het Van Tuylpark. Op basis hiervan rees het vermoeden van een nest in het gebied. Dit werd uiteindelijk gelocaliseerd op 26 juni 2018, in een Populier (Figuur 8 & 9).

Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor het voorkomen van broedende exemplaren van Sperwer, Boomvalk en overige soorten met een jaarrond beschermd nest in 2018.

Direct buiten het plangebied vinden vrijwel jaarlijks broedgevallen plaats van Ransuil *Asio otus*. Op 28 juni 2018 werden drie juvenielen gehoord langs de Klapachterweg, circa 300m ten oosten van het Van Tuylpark (Figuur 7). In het park zelf is de soort niet aangetroffen.

Vooralsnog zijn er de afgelopen 15 jaar geen broedgevallen in het gebied zelf gedocumenteerd. Exemplaren kunnen wel jagend worden waargenomen langs de Plastocht en de grasbermen van de A12.

Figuur 7. Broedlocatie (blauwe marker) Ransuil *Asio otus* in 2018, langs Klapachterweg, ten oosten van het van Tuylpark.

Figuur 8. Locatie (blauwe marker) jaarrond beschermd nest van Buizerd *Buteo buteo*, vastgesteld op 26 juni 2018.

Figuur 9. Buizerd *Buteo buteo*, voerend adult exemplaar op nest met drie jongen, Van Tuyllpark, Zoetermeer, 26 juni 2018.

Vleermuizen

Rustplaatsen

In een deels door Grote bonte specht *Dendrocopos major* bewerkte en ingerotte dode arm van een Populier is in de ochtend van 19 september 2017 een verblijfplaats van Rosse vleermuizen *Nyctalus noctula* ontdekt (Bakker 2017). Een telling in de avond leverde 27 uitvliegende exemplaren op. Op 27 september 2017 is er een video gemaakt (<https://youtu.be/GgY2YMAv-lA>); het betrof toen nog steeds 27 exemplaren. Dit betreft de eerste gedocumenteerde verblijfplaats van de Rosse vleermuis in Zoetermeer. In de middag van 11 juni 2018 bleek de verblijfplaats nog altijd in gebruik, getuige vanuit de holte roepende exemplaren.

De dieren gebruiken na het uitvliegen een groot gebied om te foerageren, maar de kwaliteit van de verblijfplaats wordt mede bepaald door de aanwezigheid van een omringende kroonstructuur die als geleidend landschapselement fungeert en zorgt voor beschutting tegen licht en weersinvloeden. De verwachting is dat deze dieren gebruik maken van meerdere holtes in de omgeving van de Plas van Poot en niet jaarrond in deze boom verblijven. De bomen direct grenzend aan de sportvelden lijken echter minder geschikt: er zijn geen bruikbare holtes in aangetroffen en ze staan in de avond frequent in het felle licht van de tennisbanen.

Diverse bomen rondom de tennisbanen in het Van Tuyllpark hebben potentie als verblijfplaats voor overige soorten vleermuizen; in het bijzonder voor Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii* en Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus* (cf. Bakker 2011a, Brekelmans & Epe 2004, Epe & Brekelmans 2005). Deze soorten zijn –in tegenstelling tot de grotere Rosse vleermuis– niet afhankelijk van diepe holtes in stammen en takken maar kunnen genoeg hebben aan een stuk losse schors of een andersoortige spleet aan de buitenzijde van de boom. De zeer felle verlichting van de tennisbanen maakt de situatie op diverse plaatsen echter minder geschikt.

Omdat ook de Watervleermuis *Myotis daubentonii* en Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus* in het Van Tuyllpark zijn waargenomen (Mostert & Bakker 2010) kan het voorkomen van verblijfplaatsen in boomholten van deze soorten niet worden uitgesloten.

Op het Dutch Innovation Park is slechts één bakstenen gebouw te vinden dat op grond van aanwezige stootvoegen mogelijk geschikt is als rustplaats voor vleermuizen. Het betreft een kantoorpand met het adres Werner Von Siemensstraat 43 (grenzend aan de Bleiswijkseweg). De overige panden op het bedrijventerrein zijn opgetrokken uit gladde, koude materialen (golfplaat, glas, staal) die deze ongeschikt maken voor vleermuizen of bevatten geen openingen die de dieren toegang kunnen verschaffen. Dat laatste geldt ook voor alle gebouwen in het Van Tuyllpark (o.a Dutch Water Dreams, het zwembad en de sportkantines).

Foerageergebieden

De groenstructuur van bomen op het bedrijventerrein vormt een geschikte foerageermogelijkheid voor Gewone dwergvleermuis; van een essentiële functie is daar echter geen sprake, er is hier slechts een klein aantal dieren waargenomen (pers. obs. G. Bakker). Het Van Tuyllpark en de daarin aanwezige waterpartijen vormen een essentieel foerageergebied voor vleermuizen in Zoetermeer. Met name de Plas van Poot en de Ijsbaan zijn donkere waterpartijen waar grote aantallen van meerdere soorten vleermuizen foerageren (Mostert & Bakker 2010).

Vliegroutes

De noord-zuid georiënteerde Plastocht, aan de oostgrens van het plangebied, vormt een mogelijke vliegroute voor vleermuizen. Deze functionaliteit is nog niet voldoende onderzocht.

Conclusies

Ruimtelijke ontwikkeling zuidoever Plas van Poot

Het ontwikkelen van een wandelpad of andere publieksfaciliteit op het schiereiland in de Plas van Poot zal ten koste gaan van de kolonie Aalscholvers en Blauwe reigers. Vanwege de korte afstand (<12m) tot de nesten wanneer men zich op het centrale deel van het eiland bevindt, is verstoring een groot deel van het jaar onvermijdelijk. Een ontwikkeling die dit faciliteert, is dan een overtreding van de Wnb. Een alternatieve ontwikkeling waarbij men zicht heeft op de vogels vanaf de naastgelegen oever, in plaats van er tussenin te staan, heeft om die reden de voorkeur en is realiseerbaar zonder de vogels te verstoren. Te denken valt aan kijkschermen aan weerszijden van de kolonie, of een steiger van waaraf men zicht heeft op de plas. Ten slotte zorgen de bomen op de rand van het schiereiland ervoor dat men nauwelijks doorzicht heeft naar de omringende plas. Wil men doorzicht creëren voor publiek, dan is de kap van diverse grote bomen (die juist worden gebruikt door genoemde vogelsoorten) noodzakelijk. Dit is een vanuit ecologisch perspectief onwenselijk scenario en vanuit de Wnb gezien tevens een verboden handeling omdat de instandhouding van soorten erdoor in het geding komt.

Jaarrond beschermde vogelnesten

In het Van Tuylpark is een beschermd nest van Buizerd aangetroffen. De bosschage waarin de nestboom zich bevindt ligt ingeklemd tussen de Australiëweg en de atletiekbaan, wordt niet betreden door mensen en is onderdeel van het beschermde deel van het functionele leefgebied. Kap van de bosschage is derhalve niet toegestaan; men dient hiervoor ontheffing aan te vragen bij Omgevingsdienst Haaglanden. In 2018 zijn geen overige nesten met een jaarronde bescherming in het gebied aangetroffen.

Vleermuizen

Aanvullend vleermuisonderzoek conform het Vleermuisprotocol 2017 is noodzakelijk om een juridisch valide onderbouwing te geven van de gebiedsfunctionaliteit voor de verschillende te verwachten vertegenwoordigers van deze soortgroep. In de aanbevelingen hieronder wordt aangegeven welke onderzoeksinspanning in dit verband nog nodig is.

Aanbevelingen

Broedende vogels

In het hele plangebied zijn broedende vogels te verwachten; houd hier bij de uitvoering van bepaalde werkzaamheden rekening mee. Het kappen van bomen, verwijderen van struikgewas en het maaien van oevervegetatie dient in principe niet te worden uitgevoerd in de periode 15 maart tot en met 1 september. Mocht men dergelijke werkzaamheden toch willen uitvoeren dan is inspectie door een ecoloog met voldoende kennis van vogels vooraf noodzakelijk *binnen een week voorafgaand aan de werkzaamheden*.

Jaarrond beschermde nesten

De kolonies van Blauwe reiger en Aalscholver in de Plas van Poot zijn vanwege hun omvang en zeldzaamheid strikt beschermd: de lokale staat van instandhouding is in het geding bij aantasting van deze kolonies. Dit geldt ook voor locaties in het Van Tuylpark waar zich bezette nesten van Sperwer, Buizerd en Boomvalk bevinden: deze nesten zijn jaarrond beschermd.

Voor ruimtelijke ontwikkelingen op deze plaatsen dient een alternatief te worden gezocht.

Voor wat betreft de ontwikkeling van het schiereiland in de Plas van Poot is het creëren van uitzichtpunten naast en met zicht op plas en Schiereiland het enige scenario waarbij geen schade wordt toegebracht aan de vogelkolonie en men verzekerd is van een vrij uitzicht op de plas.

Figuur 10. Geschetst scenario voor aanleg van uitkijpunten in de vorm van vlonder langs de zuidelijke oever van de Plas van Poot. Bij bepaling van de afstanden is rekening gehouden met de verstoring gevoeligheid van de twee broedlocaties van Aalscholver en Blauwe reiger. Aalscholers zijn i.r.t. de broedplaatsen gevoeliger voor de (incidentele) nabijheid van mensen dan Blauwe reigers. Uiteindelijke afstemming van locaties en omvang dient bij voorkeur te geschieden in samenspraak met Vogelwerkgroep Zoetermeer en bewoners. Het voorkomen van gebruik als vissteiger is in dit scenario een bijkomende kwestie.

Figuur 11. Impressie van scenario met vlonderpad op oever van plas (met uiteindelijk zicht op plas en vogelkolonie aan weerszijden).

Vleermuizen

Bij alle werkzaamheden waarbij kap van bomen in het Van Tuylpark is voorzien of er verlichting wordt geplaatst op thans duistere delen van waterpartijen, dient te worden nagegaan of hiermee het leefgebied van enige vleermuissoort wordt aangetast. Indien hierover geen zekerheid kan worden verkregen dan is nader onderzoek noodzakelijk. Men dient zich ervan te vergewissen dat een rechtsgeldig vleermuisonderzoek volgens standaardnormen dient te worden uitgevoerd in de periode april t/m september.

Conform het Vleermuisprotocol 2017 (Vleermuisvakberaad NGB & Zoogdiervereniging. 2017) wordt, indachtig de te verwachten soorten, het volgende onderzoek voorgesteld:

augustus & september 2018:

onderzoek naar gebruik van paarverblijfplaatsen van vleermuizen in bomen.

- Twee bezoeken gedurende twee avonden op alle potentieel geschikte plaatsen in het gebied waarbij op alle potentieel geschikte plaatsen in het gebied tenminste twee uren alle activiteit van baltsroepende vleermuizen wordt geregistreerd (bezoeken dienen plaats te vinden van 15 augustus tot en met 1 oktober met ten minste 20 dagen tussen twee bezoeken).

september 2018 & mei 2019:

onderzoek naar gebruik van Plas van Poot en Ijsbaan als essentieel foerageergebied.

- Twee bezoeken gedurende avond/nacht waarbij tenminste twee uren alle activiteit van foeragerende vleermuizen wordt geregistreerd m.b.v. Batlogger en IR-camera (bezoeken dienen plaats te vinden in de periode van 15 april tot en met 1 oktober met ten minste 8 weken tussen twee bezoeken).

september 2018 & mei 2019:

onderzoek naar gebruik van Plastocht als essentiële vliegroute.

- Twee bezoeken gedurende avond/nacht waarbij tenminste twee uren alle activiteit van passerende vleermuizen wordt geregistreerd m.b.v. Batlogger (bezoeken dienen plaats te vinden in de periode van 15 april tot en met 1 oktober met ten minste 8 weken tussen twee bezoeken).

mei & juni 2019

onderzoek naar gebruik van kraam-/zomerverblijfplaatsen van vleermuizen in bomen.

- Twee bezoeken gedurende een ochtend en een avond waarbij op alle potentieel geschikte plaatsen in het gebied tenminste twee uren alle activiteit van zwermende, in- of uitvliegende vleermuizen wordt geregistreerd m.b.v. een Batlogger (bezoeken dienen plaats te vinden in de periode van 15 mei tot en met 15 juli met ten minste 30 dagen tussen twee bezoeken).

Literatuur

- Bakker, G. 2011. Verkennend onderzoek beschermde natuurwaarden Van Tuylpark, Zoetermeer. bSR-notitie 0716. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2017. Quick scan Van Tuylpark. bSR-notitie 1675. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2018. Quick scan beschermde flora en fauna Dutch Innovation Park. bSR-notitie 1767. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem / Utrecht.
- Brekelmans, F.L.A. & M.J. Epe. 2004. Flora en fauna van het Van Tuylsportpark en omgeving, Zoetermeer 2004. bSR-rapport 43. bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam. (in opdracht van afdeling Ruimtelijk Ontwikkeling, gemeente Zoetermeer).
- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys. 2016. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Naturalis, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van & W. Schuitema, 2005. Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant. RAVON Noord-Brabant, Tilburg / Stichting RAVON, Nijmegen.
- Epe, M.J. & F.L.A. Brekelmans. 2005. Fauna van de Plas van Poot – eindrapportage. bSR-rapport 51. bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam. (in opdracht van gemeente Zoetermeer)
- Janssen, J. & Schaminée, J. 2008. Europese natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep (Dienst Regelingen, brief 26 augustus 2009, kenmerk ffw2009.corr.046) te downloaden van de website van het Ministerie van EL&I.
- Mostert, K. & G. Bakker. 2010. Vleermuizen in Zoetermeer - samenvattend rapport 2004-2010. bSR-rapport 156. bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam, in samenwerking met Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland, Den Haag.
- Mostert, K. & J. Willemsen. 2011. Voorlopige werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2011. Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland, Delft.
- Vleermuisvakberaad NGB & Zoogdierverseniging. 2017. Vleermuisprotocol 2017. 17 maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdierverseniging.nl.
- Vos, J.G. & H. Szegedi. 2011. Veldgids beschermde planten en dieren van Zoetermeer. Gemeente Zoetermeer, Zoetermeer.
- <http://www.vogelatlas.nl>
- <http://www.waarneming.nl>

© Bureau Stadsnatuur | Westzeedijk 345 | 3015 AA Rotterdam

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechtelijke. bSR kan door opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.

Bijlage – Wettelijk kader

1. Inleiding

De Wet Natuurbescherming is per 1 januari 2017 van kracht en vervangt de Flora- en faunawet, de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998. De informatie hieronder vat de belangrijkste feiten samen met betrekking tot de bescherming van soorten via de Wet natuurbescherming, en is gericht op personen en instanties die te maken krijgen met de wet in het kader van ruimtelijke ontwikkeling, beheer en onderhoud. Uitvoering van de wet valt onder de verantwoordelijkheid van de provincies, met uitzondering van grote infrastructurele projecten aan onder meer waterwegen; daarbij blijft de Rijksoverheid het bevoegd gezag. De inhoud van deze samenvatting betreft in eerste instantie de algemeen geldende verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming en in tweede instantie de Zuid-Hollandse context waarin deze verbodsbepalingen moeten worden toegepast. De aanvullende regelgeving rond bescherming van soorten in Natura 2000-gebieden wordt hier slechts kort besproken.

2. Doel van de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt de van nature in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren en natuurgebieden.

3. Beschermingsregimes soorten

In de Wet natuurbescherming zijn drie categorieën soorten onderscheiden met een eigen beschermingsregime en daaraan gekoppelde verbodsbepalingen: vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. Een soort kan niet onder meer dan één van deze regimes vallen. Vogels vallen per definitie onder het regime van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn betreffen Europese beschermingsregimes waar met de verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 in de Wet natuurbescherming in Nederland invulling aan wordt gegeven. Het regime 'andere soorten', artikel 3.10, heeft betrekking op soorten die alleen vallen onder een nationaal beschermingsregime; deze soorten zijn niet vermeld in de Europese richtlijnen. De drie beschermingsregimes met hun verbodsbepalingen zijn hieronder weergegeven.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel B, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
 - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8 (bepalingen dat ontheffing of vrijstelling kan worden verleend, hier niet uitgebreid besproken), met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel B, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
 - a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
 - b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
 - c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
 - d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
 - e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
 - f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
 - h. in het algemeen belang.
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de Bosmuis, de Huiszittende muis en de Veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

4. Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

De provinciale verordening bevat onder andere regels voor faunabeheereenheden en diverse vrijstellingen voor het bestrijden van schade en het uitvoeren van werkzaamheden. Ook is in de verordening opgenomen voor welke soorten een vrijstelling geldt van de verbodsbepalingen in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming (zie de soortenlijst verderop onder 'Beschermd andere soorten in Zuid-Holland (artikel 3.10)'). Voor de verordening, zie: <http://bit.ly/2n5cKWP>

5. Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

In de provinciale beleidsregel staan onderwerpen als het verlenen van tegemoetkomingen in de faunaschade en de vergunningverlening voor Natura 2000-gebieden in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Voor de beleidsregel, zie: <http://bit.ly/2ml3pMk>

6. Vogelsoorten met een (potentieel) ongunstige staat van instandhouding in Zuid-Holland (artikel 3.1)

Naar aanleiding van artikel 3.1 lid 5 heeft Bureau Stadsnatuur een lijst opgesteld van vogelsoorten waarbij verstoring van wezenlijke invloed kan zijn op de staat van instandhouding in Zuid-Holland. Het betreft soorten die als broedvogel in de provincie voorkomen en waarvoor onder de Flora- en faunawet reeds een jaarronde bescherming van nestlocaties en vaste rustplaatsen gold (de onder de Flora- en faunawet als 'categorie 1 t/m

4' gekwalificeerde soorten), aangevuld met soorten die op basis van actuele gegevens van Sovon een ongunstige staat van instandhouding kennen (de voorheen als 'categorie 5' gekwalificeerde soorten met een negatieve populatietrend en/of een kleine, kwetsbare populatie) en waarvoor derhalve gemitigeerd of gecompenseerd zou moeten worden in geval van conflicterende ruimtelijke ontwikkeling en beheer.

Deze lijst is niet uitputtend en kan naar aanleiding van ontwikkelingen in de toekomst worden gewijzigd op basis van ecologisch zwaarwegende omstandigheden, zoals veranderingen in populatie-omvang of areaal van een soort. Het effect van de ingreep op de instandhouding van de soort is uiteindelijk leidend in de afweging of sprake is van een beschermde (en daarmee ontheffingsplichtige) situatie. Het gaat om de volgende 85 soorten:

Appelvink	Groene specht	Krooneend	Roerdomp	Tureluur
Baardmannetje	Grote gele kwikstaart	Kwak	Roek	Veldleeuwerik
Blauwe reiger	Grote karekiet	Kwartelkoning	Scholekster	Velduil
Boerenzwaluw	Grote mantelmeeuw	Kleine zilverreiger	Slechtvalk	Visdief
Bontbekplevier	Grutto	Lepelaar	Slobeend	Waterral
Boomvalk	Havik	Matkop	Snor	Watersnip
Bosuil	Huismus	Middelste zaagbek	Sperwer	Wielewaal
Bruine kiekendief	Huiszwaluw	Noordse stern	Spotvogel	Wilde eend
Buizerd	Grote zilverreiger	Nachtegaal	Spreeuw	Wintertaling
Dwergstern	Ijsvogel	Oeverzwaluw	Sprinkhaanzanger	Woudaap
Eider	Kerkuil	Ooievaar	Steenuil	Wulp
Gele Kwikstaart	Kievit	Patrijs	Steltkluit	Zomertaling
Gierzwaluw	Kleine bonte specht	Porseleinhoen	Stormmeeuw	Zomertortel
Goudvink	Kleine plevier	Purperreiger	Strandplevier	Zilvermeeuw
Graspieper	Kluut	Raaf	Tafeleend	Zwarte roodstaart
Grauwe Klauwier	Kneu	Ransuil	Tapuit	Zwarte stern
Grauwe vliegenvanger	Koekoek	Ringmus	Torenvalk	Zwartkopmeeuw

7. Beschermde habitatrichtlijnsoorten in Zuid-Holland (artikel 3.5)

Soorten uitsluitend vermeld in Bijlage II – Beschermingsregime artikel 3.5 alleen van toepassing in Natura 2000-gebieden.

De volgende 2 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen uitsluitend in voor deze soorten aangewezen Natura 2000-gebieden onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Nauwe korfslak	Zeggekorfslak
----------------	---------------

Soorten vermeld in Bijlage IV – Beschermingsregime artikel 3.5 van toepassing.

De volgende 39 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Groenknolorchis	Boomkikker	Otter	Meervleermuis	Dwergvinvis
Platte schijfhoren	Heikikker	Bosvleermuis	Rosse vleermuis	Gewone dolfijn
Bataafse stroommossel	Kamsalamander	Franjestaart	Ruige dwergvleermuis	Gewone vinvis
Gevlekte witsnuitlibel	Poelkikker	Gewone baardvleermuis	Tweekleurige vleermuis	Griend
Groene glazenmaker	Rugstreeppad	Gewone dwergvleermuis	Vale vleermuis	Potvis
Rivierrombout	Zandhagedis	Gewone grootoorvleermuis	Watervleermuis	Tuimelaar
Houting	Bever	Kleine dwergvleermuis	Bruinvis	Witsnuitdolfijn
Steur	Noordse woelmuis	Laatvlieger	Bultrug	

8. Beschermde andere soorten in Zuid-Holland (artikel 3.10)

De volgende 35 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen onder het beschermingsregime artikel 3.10 (NB: betreft uitsluitend als 'wild' gekwalificeerde plantensoorten; bron: verspreidingsatlas.nl):

Blaasvaren	Grote leeuwenklauw	Stofzaad	Grote modderkruiper	Grijze zeehond
Bokkenorchis	Karhuizer anjer	Schubvaren	Kwabaal	Steenmarter
Brave hendrik	Kleine wolfsmelk	Smalle raai	Ringslang	Waterspitsmuis

Brede wolfsmelk	Knolspirea	Stijve wolfsmelk	Boommarter
Bruinrode wespenorchis	Moerasgamander	Tengere veldmuur	Damhert
Dreps	Naakte lathyrus	Wolfskers	Das
Echte gamander	Rozenkransje	Aardbeivlinder	Eekhoorn
Glad biggenkruid	Ruw parelzaad	Grote vos	Gewone zeehond

Soorten waarvoor in Zuid-Holland een vrijstelling geldt van beschermingsregime artikel 3.10

In Zuid-Holland is een vrijstelling van de verbodsbepalingen artikel 3.10 van toepassing op de volgende 22 soorten:

Bastaardkikker	Aardmuis	Egel	Konijn	Wezel
Bruine kikker	Bosmuis	Gewone bosspitsmuis	Ree	Woelrat
Gewone pad	Bunzing	Haas	Rosse woelmuis	
Kleine watersalamander	Dwergmuis	Hermelijn	Veldmuis	
Meerkikker	Dwergspitsmuis	Huisspitsmuis	Vos	

9. Geïntroduceerde soorten in Zuid-Holland

Soorten die zich door menselijk toedoen buiten hun natuurlijke areaal hebben gevestigd (geïntroduceerde soorten) vallen in Zuid-Holland niet onder de beschermingsregimes van artikel 3.1, 3.5 of 3.10, tenzij sprake is van een populatie die langer dan 50 jaren achtereen heeft standgehouden in de provincie (mond med. PZH, maart 2017). Voorbeelden in een Zuid-Hollandse context zijn beschermde plantensoorten uitgezaaid vanuit tuinen en Vroedmeesterpad, al dan niet moedwillig geïntroduceerd door terrariumhouders.

Plantensoorten die lokaal zijn geïntroduceerd en als 'niet wild' zijn beschouwd in Zuid-Holland, zijn onder meer:

Bruinrode wespenorchis	Knolspirea	Knollathyrus	Echte gamander	Bergnachtorchis	Wilde Weite
------------------------	------------	--------------	----------------	-----------------	-------------

Diersoorten die zijn geïntroduceerd en als 'niet wild' zijn beschouwd in Zuid-Holland, zijn onder meer:

Boomkikker	Muurhagedis	Vroedmeesterpad	Quaggamossel	Aziatische modderkruiper	Blauwband
------------	-------------	-----------------	--------------	--------------------------	-----------

De beschermde status van soorten als Muskusrat (sinds 1975 gedocumenteerd voor de provincie) en Nijlgans (eerste geval in 1967) kan op grond van het bovengeschetste 50 jaar-criterium ter discussie worden gesteld.

10. Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is een zorgbeginsel (artikel 1.10 en 1.11) opgenomen: de intrinsieke waarde van soorten is vastgesteld in een doelbepaling en geldt voor alle soorten, los van een beschermingsregime. Het is een algemeen geldende fatsoenseis die erop neerkomt dat redelijkerwijs vermijdbare schade aan en versterking van planten en dieren moet worden voorkomen.

11. Wanneer ontheffing aanvragen?

Wanneer redelijkerwijs kan worden vermoed dat verbodsbepalingen ten gevolge van een voorgenomen activiteit worden overtreden, moet eerst worden bepaald of mitigerende (verzachtende) maatregelen de schade kunnen beperken of tenietdoen zodat het overtreden van het verbod kan worden voorkomen. Wanneer het overtreden van een verbod onvermijdelijk is en er moet worden gecompenseerd voor veroorzaakte schade, dan dient men een ontheffing aan te vragen. Het aanvragen van een ontheffing heeft alleen zin als de functionaliteit van een plangebied voor een beschermde soort voldoende nauwkeurig in beeld is gebracht. Meestal is hier een uitgebreid onderzoek voor nodig waarin rekening wordt gehouden met de seizoensactiviteit van een soort. Dergelijk onderzoek dient aan bepaalde richtlijnen te voldoen op basis waarvan de kwaliteit en volledigheid ervan worden gecontroleerd door de Omgevingsdienst (zie onder). Een randvoorwaarde is daarnaast dat een aanvraag vergezeld dient te gaan van een zogenaamd activiteitenplan. Hierin moet een initiatiefnemer van een potentieel schadelijke handeling het belang van de voorgenomen activiteit onderbouwen en aangeven welke mitigerende en/of compenserende maatregelen ten gunste van de soort(en) in kwestie worden getroffen.

12. Omgevingsvergunning via gemeente

Wanneer er sprake is van een omgevingsvergunning mogen ontheffingen voor beschermde soorten aanhaken. Bij aanhaken moet de gemeente een volledigheidstoets uitvoeren en verzorgt de gemeente de toetsing door de

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Ten behoeve van een aanvraag zijn een onderzoeksrapport met inventarisatiegegevens en een activiteitenplan noodzakelijk. Met de aanvraag van een omgevingsvergunning is een wettelijke beslistermijn gemoeid van maximaal 26 weken. De gehele aanvraag verloopt via de gemeente. Voor meer informatie, zie: <https://www.omgevingsloket.nl>

13. Losse ontheffing via provincie

Wanneer een ontheffing aangevraagd moet worden waarbij geen omgevingsvergunning nodig is, is de beslistermijn 13 weken met maximaal 7 weken verlenging. De gehele aanvraag verloopt via Omgevingsdienst Haaglanden. De leges bedragen EUR 1800,-. Ten behoeve van een aanvraag zijn een onderzoeksrapport met inventarisatiegegevens en een activiteitenplan noodzakelijk. Voor meer informatie en aanvraagformulieren, zie:

<https://omgevingsdiensthaaglanden.nl/categorie/product/7-ontheffingverlening-soorten.html>

14. Gedragscodes

Gedragscodes in het kader van de Wet natuurbescherming worden alleen gemeentelijk of branchebreed opgesteld en dienen te worden goedgekeurd door het Ministerie van Economische Zaken. Bestaande gedragscodes die zijn goedgekeurd onder de Flora- en faunawet zijn, indien nog niet verlopen, nog altijd geldig voor de soorten die onder de Wet natuurbescherming onder één van de drie beschermingsregimes vallen. Voor nieuwe beschermde soorten waarvoor geen mitigerende maatregelen zijn vermeld in gedragscodes zal mogelijk een ontheffing noodzakelijk zijn. Voor soorten die niet (meer) onder een strikt beschermingsregime vallen hoeft niet per se te worden gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Er moet desalniettemin altijd rekening worden gehouden met de wettelijke zorgplicht.

15. Handhaving

Bij een vermoede overtreding van een verbodsbepaling in de Wet natuurbescherming kan handhaving worden ingeschakeld. In Zuid-Holland is de Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid (OZHZ) hiervoor verantwoordelijk. Voor meer informatie, zie:

<https://www.ozhz.nl/vergunningen-en-meldingen/groene-handhaving>

Melding van een vermoede overtreding:

Telefoon: 078-770 85 85

mail: meldingFfwet@ozhz.nl

website: <http://www.natuurzuidholland.nl/contact/>

Overige contactgegevens:

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Afdeling Toezicht en Handhaving

Postbus 550

3300 AN Dordrecht